

ПРОГРАМ

ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА ПРЕДЕЛА

ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА

"ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД"

ЗА ПЕРИОД ОД 2008. ДО 2012. ГОДИНЕ

(резиме)

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Подручје КЛИСУРЕ РЕКЕ МОРАВИЦЕ налази се на територији Општине Сокобања која је привредни, културни и административни центар области, налази се на удаљености од Београда 238 км, а од Ниша 60 км и представља значајну туристичку дестинацију у Србији

Предео око КЛИСУРЕ РЕКЕ МОРАВИЦЕ је подручје изванредне пејзажне разноликости са атрактивним геоморфолошким облицима и појавама, богатом и разноврсном флором и фауном и културно- историјским вредностима.

Акт о заштити и статус заштићеног природног добра

На основу извршених истраживања и дефинисаних предлога Завода за заштиту природе Србије и члана 43. став 2 Закона о заштити животне средине ("Сл.гл. РС " бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95) и Правилника о категоризацији заштићених природних добара ("Сл.гл. РС", бр. 30/92), Влада Републике Србије донела је Уредбу о заштити Предела изузетних одлика " ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД " ("Сл.гл. РС" бр. 25/02).

Предео " ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД " ставља се под заштиту као подручје изванредне пејзажне разноликости са атрактивним геоморфолошким облицима и појавама , богатом и разноврсном флором и фауном и културно историјским вредностима (члан 2 Уредбе о заштити Предела изузетних одлика " ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД ").

Предео изузетних одлика " ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД " обухвата територију општине Сокобања, површине 345,33 ха у катастарским општинама Сокобања и Блендија, од чега је 330,11 ха у државном и 15,22 у приватном власништву. Део укупне површине којом газдује Ј.П. " СРБИЈАШУМЕ " износи 327,14 ха.

На подручју Предела изузетних одлика " ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД " установљава се режим заштите II степена на површини од 309,03 ха и режим заштите III степена на површини од 36,30 ха.

Уредбом Владе Републике Србије о заштити Предела изузетних одлика “ ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД “ утврђено је да функцију старатеља извршава ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ГАЗДОВАЊЕ ШУМАМА “ СРБИЈАШУМЕ “.

У својству управљача Ј.П. “ СРБИЈАШУМЕ “ има обавезу да :

- обезбеђује спровођење прописаног режима заштите и очувања природног добра,
- обезбеђује спровођење научноистраживачких, културних, васпитно-образовних, информативно-пропагандних и других активности,
- доноси средњорочне и годишње програме заштите и развоја,
- обезбеђује обележавање добра у складу са важећим правилником,
- обезбеђује унутрашњи ред и чуварску службу.

У складу са Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби Предела изузетних одлика “ЛЕПТЕРИЈА – СОКОГРАД” који је донет од стране стараоца и на који је Министарство дало сагласност бр. 110-00-00040/2003-03 дана 26.01.2005. године уређена су правила за спровођење режима заштите и развоја, а нарочито:

- начин и услови кретања и боравка посетилаца,
- начин и услови коришћења пашњака, лековитог биља и шумских плодова,
- начин и услови коришћења рекреативних и других јавних површина,
- начин и услови постављање информативних и других ознака,
- мере заштите приликом обављања научних истраживања и извођење истражних радова, услови за обављање туристичких, угоститељских и других делатности
- посебне мере забране у спровођењу режима заштите.

Полазне основе за програмирање заштите и развоја

Уредбом о заштити предела “ ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД “ установљено је да се заштита и развој овог природног добра спроводе према Програму заштите и развоја (члан 6. Уредбе). Истим чланом утврђено је да се програм доноси се за период од пет година, а остварује се годишњим програмима.

На Програм заштите и развоја, уз неопходно прибављање мишљења министарстава надлежних за послове шумарства, пољопривреде, водопривреде, урбанизма, науке, културе и просвете, сагласност даје министарство надлежно за послове заштите животне средине. Такође, министарство надлежно за послове заштите животне средине даје сагласност на акт којим се уређују правила за спровођење режима заштите и развоја- унутрашњи ред, коришћење, чуварску службу, а који је, у складу са чланом 9. Уредбе, Предузеће у обавези да донесе Уредбом о заштити Предела изузетних одлика “ ЛЕПТЕРИЈА-. СОКОГРАД “ опредељује се да Програм заштите и развоја садржи нарочито:

- циљеве,
- приоритетне задатке и активности на спровођењу режима заштите,

- задатке у заштити аутохтоних екосистема, природних реткости, спелеолошких објеката, регулисању вода и водног режима,
- задатке на спровођењу научноистраживачких, културних, васпитно-образовних, информативно-пропагандних и других активности,
- задатке на успостављању и развијању сарадње са локалним становништвом и другим корисницима простора,
- средства потребна за реализацију програма и начин њиховог обезбеђивања.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ, УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА

Програм заштите и развоја Предела изузетних одлика " ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД " карактерише принцип активне заштите, односно концепт интегрално- развојне заштите на коме се заснива "одрживи развој ".

Основни програмски циљеви су:

- Очување комплекса КЛИСУРЕ РЕКЕ МОРАВИЦЕ.
- Заштита и очување флористичке и фитоценолошке разноврсности, ендемичних, ретких и законом заштићених врста.
- Очување, унапређење посебних природних вредности подручја и контрола њиховог наменског коришћења за научна истраживања, едукацију, презентацију, туризам, рекреацију у складу са еколошким потенцијалима подручја и прописаним мерама заштите.
- Развој васпитно-образовних и научно-истраживачких активности које би допринеле афирмацији заштићеног природног добра.
- Усмерени развој постојећих и нових активности, по садржају и капацитету прилагођених могућностима које пружа статус заштићеног природног добра, при чему би предност имале делатности као што су еко-културни и рурални туризам.
- Усмеравање традиционалне пољопривредне производње на земљишту намењеном пољопривредној производњи ка производњи здраве хране.
- Спречавање активности које могу нарушити вредности заштићеног природног добра.
- Неутралисање негативних последица појединих појава и процеса који се одвијају у заштићеном природном добру, односно санација, рекултивација и ревитализација.
- Презентација заштићеног природног добра.
- Основни задаци, мере и активности:
- Организација управљања заштићеним природним добром.

- Редовно обележавање, односно одржавање граница и ознака у складу са Правилником о обележавању заштићених природних добара ("Сл.гл.РС" бр.30/92) и одржавање заштићеног природног добра .
- Израда одлуке о накнадама у ПИО „ Лептерија-Сокоград“.
- Дефинисање потребе за обавезном израдом планске документације у складу са наменом и простором заштићеног природног добра и стално усклађивање постојеће планске и програмске документације.
- Формирање базе података у функцији управљања, коришћења и мониторинга стања у заштићеном природном добру.
- Газдовање шумама у државној својини и стручна помоћ у газдовању шумама у приватној својини, усмеравање газдовања у правцу обнављања и неге ретких полидоминантних заједница, повећање површине под високим шумама , односно конверзија узгојног облика.
- Спровођење прописаног режима заштите-континуирано.
- Контролисати и евидентирати све угрожавајуће факторе, заштита од негативног деловања, дефинисати мере за ублажавање или отклањање (решити питање евакуације отпадних вода из постојећих објеката, спречити одлагање отпада, уредити простор око водозавата на самом локалитету “ Лептерија “, подићи живу ограду која би заклонила објекат водозавата итд.)
- Контролисање сакупљања шумских плодова и лековитог биља на природним стаништима. Израда катастра изворишта вода и водених токова, кроз Пројекат са којим ће се конкурисати код Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде за суфинансирање.
- Уређење и одржавање необраслих површина у државној својини, изузев зграда и простора непокретних културних добара, као и добара који су дати на коришћење трећим лицима; на овим просторима успоставити контролу коришћења у складу са режимом заштите.
- Успостављање свих видова сарадње са постојећим корисницима подручја и локалним становништвом; евидентирати све субјекте који делатности обављају на подручју предела изузетних одлика.
- Развој туризма у смислу уређења постојећих и формирања нових пешачких и бицикличких стаза, које ће имати одлике "еко-стаза", отварање пункта за посетиоце; уређење и обележавање свих места приступа и улаза у заштићено природно добро. За реализацију ових програмских задатака урадиће се пројекти са којима ће се конкурисати код Министарстава надлежних за послове туризма и заштите животне средине за суфинансирање.
- Презентација и популаризација природних и културних вредности, кроз израду разних публикација, проспеката, флајера и сл..За спровођење ових задатака старалац ће

конкурсати за суфинансирање код Министарства надлежног за послове заштите животне средине.

- Урадити знак и логотип Предела изузетних одлика "ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД".

ПРОГРАМ МЕРА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА “ ЛЕПТЕРИЈА – СОКОГРАД “

Организовање и опремање

У самом заштићеном природном добру организована је службу за старање и спровођење заштите природе и развоја , која у оквиру заштите већ постојећих шумарских реона, обавља послове праћења стања природног добра, прикупљања података и спровођење других активности.

Обележавање заштићеног природног добра

У складу са наведеним Правилником о начину обележавања заштићених природних добара биће обновљене ознаке на локалитету "Видиковац "и на путу кроз ГЈ "Озрен-Лесковик "и постављена табла на прилазном путу од "Превалца "према Поповици ". Одржавање постављених информативних табли и путоказа је стални задатак.

Усклађивање планова и основа

Одредбом члана 12. Уредбе о заштити Предела изузетних одлика “ ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД “ утврђена је обавеза усаглашавања шумских, ловних, водoprивредних, пољoprивредних и других основа и програма који обухватају заштићено подручје са Просторним планом Републике Србије , Програмом и режимима заштите утврђеним овом уредбом.

Чување и надзор- праћење стања

Чувањем и надзором, као делом система старања над природним добром, баве се чувари шума и заштићеног природног добра.

Израда програма и пројеката

Годишњи програм заштите и развоја за спровођење петогодишњих задатака и активности садржаних у Програму ради се сваке године и представља оперативни план реализације за дату годину.

Заштита и коришћење природних вредности

Опште мере – мере из прописаног режима заштите

На простору Предела изузетних одлика “ ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД “ у циљу очувања живописне клисуре реке Моравице, заштите и унапређења шумских и водених екосистема, нарочито реликтних полидоминантних заједница и непокретних културних добара установљена су два режима заштите- режим заштите II степена на површини од 309,03 ха и режим заштите III степена на површини од 36,30 ха.

За цело подручје режими заштите предвиђају обезбеђивање:

- праћења стања очуваности, односно угрожености природних вредности

- планирања заштитних и узгојних радова на шумском земљишту и шумама и другим деловима заштићеног подручја
- обнове полидоминантних шумских заједница
- активности на очувању и унапређењу стања популација угрожених врста флоре и фауне и њихових станишта
- научноистраживачких и образовних активности
- презентације природних вредности
- активности на уређењу и презентацији културних добара
- уређења простора за потребе рекреације

Посебне мере заштите вегетације, флоре и фауне

У циљу заштите вегетације и флоре наставиће се спровођење активности у циљу прикупљања података ради касније разраде мера директне заштите. У том циљу стараоц, односно управљач пружао би подршку стручним лицима и институцијама које би спроводиле активности на :

- Картирању вегетације и флоре,
- Картирању биотопа ретких врста,
- Просторној идентификацији локалитета са специфичном вегетацијом и флором,
- Картирању специфичних станишта ради заштите природних вредности,
- Искључивање тих површина из одређених видова коришћења.
- Мере заштите фауне

Поред општих мера заштите као што су забрана лова, коришћење замки и других видова хватања животиња, приоритетне мере морају бити усмерене ка инвентаризацији и валоризацији фауне, да би се остали видови коришћења могли ускладити са потребама њихове заштите.

Мере заштите непокретних културних добара

Најзначајније непокретно културно добро на подручју Предела изузетних одлика ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД“ је средњевековни град СОКОГРАД изграђен на темељима утврђења из IV до VII века.

Сарадња са другим корисницима простора

У циљу унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим заинтересованим и надлежним субјектима:

- сарадња са надлежним министарствима
- сарадња са Општином Сокобања програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије,
- Завод за заштиту споменика културе Србије, Завод за урбанизам, Институт и др.)

- програмска сарадња са планинарима, извиђачима, горанима, еколошким покретима, младим истраживачима и др.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ

Информативно-пропагандни рад, презентација и популаризација

Програмске активности и овој области конципиране су тако да се врши позитиван утицај на стварању представе о заштићеном природном добру и дају конкретне информације, да се популаришу природне и културне вредности подручја.

Презентација и популаризација ће се остваривати кроз следеће активности у сарадњи са надлежним туристичким организацијама:

- издавање пропагандног материјала (плакат, проспекти, разгледнице)
- издавање посебних издања- публикација
- информисање кроз јавна гласила
- снимање филма-спота
- формирање водичке службе

Изградња центра за посетиоце

Изградња и опремање центра за посетиоце преко кога би посетиоцима биле доступне све информације о заштићеном пределу , као и пропагандни материјал.

Знак и логотип заштићеног природног добра

Урадити заштитни знак и логотип Предела изузетних одлика " ЛЕПТЕРИЈА- СОКОГРАД ", путем расписивања јавног конкурса.

ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА Предела изузетних одлика "ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД "

Према Закону о заштити животне средине средства за заштиту и развој заштићених природних добара обезбеђују се :

- из буџета,
- из прихода стараоца,
- од накнада за коришћење заштићеног природног добра,

из других извора у складу са законом.

Истим законом утврђено је да за коришћење заштићеног природног добра, предузећа, друга правна лица и грађани- корисници плаћају НАКНАДУ предузећу, односно организацији која управља заштићеним природним добром.

Средства која се остварују из накнаде користе се за заштиту и развој заштићеног природног добра.

НАКНАДА се плаћа за :

- коришћење природних богатстава,
- коришћење заштићеног природног добра за делатност туризма, угоститељства, трговине, снимање филмова,
- коришћење посебно уређених или погодних терена за одређене намене (паркирање, рекреацију, спорт, постављање реклама и др.)
- коришћење имена и знака заштићеног природног добра,
- коришћење услуга предузећа које управља заштићеним природним добром.
- Јавно предузеће за газдовање шумама "СРБИЈАШУМЕ "у области обезбеђивања потребних финансијских средстава до сада је предвиђало:
- да се из сопствених средстава континуирано обезбеђују финансијска средства, по основу разрађених критеријума и стварање интерних фондова,
- да се средства по основу НАКНАДА обезбеђују по свим основама на које упућује закон, па нарочито развијати инструменте за обезбеђивање средстава по овом основу (Ј.П."Србијашуме "на основу Закона о шумама плаћа накнаду за коришћење природних богатстава),
- да се за одређену врсту програмских задатака обезбеђују средства из буџета, одговарајућих фондова, као и међународна средства- сагласно посебним програмима и пројектима. Полазећи од наведеног, према карактеру и врстама програмираних радова, потребно је обезбедити средства по следећем критеријуму:
- За програмске радове из оквира управљања подручјем, из сопствених средстава финансирало би се:
- усклађивање планова и шумских основа, израда прописаних аката предузећа, обележавање заштићеног природног добра, у потпуности или делимично, потраживањем средстава Буџета, финансирало би се чување, надзор, спровођење режима заштите. Финансирање водoprивредне основе, просторне и урбанистичке документације вршиће се средствима из надлежних министарстава и фондова.
- За програмске радове заштите и коришћења посебних природних вредности, предузеће ће у потпуности или делимично финансирати побољшање квалитета шумских заједница, праћење стања, спровођење режима заштите, чување и надзор. Остале активности за спровођење посебних мера заштите вегетације, флоре, фауне на основу посебних програма и пројеката , финансирале би се укључивањем других надлежних фондова.
- Развој основних функција Предела изузетних одлика "ЛЕПТЕРИЈА-СОКОГРАД" делимично ће финансирати предузеће уз помоћ надлежних институција и фондова у сарадњи са општином и надлежним министарствима.
- Активности на уређивању простора реализовале би се уз финансијску подршку Општине Сокобања, надлежног министарства и др. извора из којих би средства била потраживана на основу пројеката.

Прилив и висина финансијских средстава, као и учешће свих наведених субјеката у финансирању Програма заштите и развоја, детаљно ће се разрадити и дефинисати Годишњим програмима заштите и развоја.

Потребна средства за реализацију планираних активности износе 9.012.400 динара, сопствена средства око 2.254.000 динара (25%), средства Буџета 5.407.440 динара, односно средства надлежног Министарства за послове заштите животне средине, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства инфраструктуре (65%) и 1.350.960 динара средства од других извора (Фонд за заштиту животне средине, Национални инвестициони програм и сл.).